

İLHAM ƏLİYEVİN UĞUR FORMULU

Düşünülmüş siyasət, düzgün taktika

Dəyərlər hər bir xalqın mədəniyyətinin, tarixi yaddaşının və milli kimliyinin əsas dayəğıdır. Təhsil isə bu dəyərlərin cəmiyyətə ötürülməsi, qorunması və inkişaf etdirilməsi üçün mühüm sosial institutdur. Müasir global dəyişikliklər, rəqəmsallaşma, informasiya məkanının genişlənməsi, texnologiyaların həyatın bütün sahələrinə nüfuz etməsi dəyərlərin transformasiyasını sürətləndirir və bu proses ali təhsil sistemindən yeni adaptasiya mexanizmləri tələb edir. Azərbaycan kimi həm qədim mədəniyyətə malik, həm də sürətli modernləşmə həyata keçirən dövlətlər üçün dəyərlərin təhsildə rolu daha da əhəmiyyətənlir.

Təhsil tarix boyu cəmiyyətin mədəni yaddaşını saxlayan və gələcək nəsillərə ötürən ən mühüm institutlardan biridir. Başqa sözlə, təhsil - yalnız bilik deyil, dəyər daşıyıcısıdır. Təhsil cəmiyyətin dəyərlər sisteminin formalaşmasında sosial funksiya (fərdin cəmiyyətə sosial integrasiyasını təmin edir), mədəni funksiya (milli-mədəni dəyərlərin ötürülməsi və qorunmasını reallaşdırır), həm də etik-fəlsəfi funksiya (insanın mədəni dünyasının formalaşmasına təsir edir) kimi üç əsas funksiyasını yerinə yetirir. Bu, xüsusilə ali təhsil üçün aktualdır.

Həm də qeyd edilməlidir ki, təhsil yalnız bilik ötürmə vasitəsi deyil. O, eyni zamanda cəmiyyətin sosiallaşması, mədəniyyətin qorunması, etik-mənəvi normaların, vətənpərvərlik və milli kimliyin formalaşması üçün mühüm mexanizmdir. Xüsusən ali təhsildə dərin elmi biliklə yanaşı, cəmiyyətin gələcək intellektual və vətənpərvər mütəxəssisləri formalaşır. Başqa sözlə, universitet həm də şəxsiyyətin, dünyagörüşünün, dəyərlərin yetişdirildiyi məkandır.

Dəyərlərin təhsilə integrasiyası cəmiyyətdə sosial həmrəyliyi və milli-mənəvi dayanıqlılığı təmin edir və bütün təhsil prosesini - kurikulumdan tutmuş müəllim-tələbə münasibətlərinə, akademik etikadan tutmuş mədəni-sosial mühitə qədər əhatə edir.

Heydər Əliyev və təhsildə dəyərlərin önəmi

Ulu Öndər Heydər Əliyev təhsili millətin gələcəyinin təminatçısı hesab etmiş və müasir Azərbaycan dövlətinin inkişaf strategiyasını qurarkən ali təhsilə yalnız kadr hazırlığı sahəsi kimi deyil, həm də milli-mənəvi dayanıqlığın strateji sütunu kimi müəyyənləşdirmişdir.

Onun üçün təhsil həm də milli kimliyin əsas dayəğı idi. Heydər Əliyev savadlı, vətənpərvər və milli ruhlu gənclərin yetişdirilməsinin vacibliyini önə çəkirdi, universitetləri yalnız təhsil müəssisəsi elmədəniyyətin mərkəzi kimi də görürdü.

O, hər zaman qeyd edirdi ki, hər xalqın öz adət-ənənəsi, milli-mənəvi və dini dəyərləri var və azərbaycanlılar bunlarla fəxr edirlər.

Hər xalqın özünə, öz tarixi köklərinə, əcdadları tərəfindən yaradılmış milli-mənəvi dəyərlərinə bağlılığı böyük amildir. Milli-mənəvi dəyərlər və azərbaycançılıq - bu sözləri hər bir Azərbaycan vətəndaşı üçün doğma, əziz və müqəddəs hesab edən Ulu Öndər həm də milli ruhun, milli şüurun simvolu olaraq, tarixi yaddaşın fundamental prinsiplər əsasında formalaşması kimi dəyərləndirir. Keçmişin bütün buxovlarından azad olduqdan sonra Azərbaycanda elindən zorla alınmış milli-mənəvi dəyərlərin, milli özünüdərkini formalaşdırmağa yeni zəmin yarandı. Azərbaycan xalqının həmin dəyərlər uğrunda canından belə keçməyə hazır olması - Ümummilli Lider Heydər Əliyev xalqımızın milli dəyərlərə sadıqlığının nümunəsi hesab etmişdir. Müasirləyin əhəmiyyətini azaltmayan Heydər Əliyev ümumbəşəri dəyərlərlə milli-mənəvi dəyərlərin vəhdətini azərbaycanlıların milli ideologiyasını bu günə və gələcəyi kimi görürdü.

Ulu Öndər Heydər Əliyevin təhsil siyasəti Azərbaycan cəmiyyətində yuxarıda qeyd edilmiş dəyərlərin qorunması və inkişaf etdirilməsi baxımından strateji əhəmiyyət kəsb edir. Onun təhsillə bağlı fikirlərində bir neçə mühüm xətt xüsusilə seçilir:

- Təhsil milli kimliyin əsas qoruyucusudur.
- Ali təhsil milli kadrların formalaşması və dövlətin inkişafı üçün strateji sahədir.
- Universitet mühiti milli-mənəvi dəyərlərin mərkəzidir.
- Təhsilin keyfiyyəti dövlətin gələcəyini müəyyən edir.

Bir sözlə, Heydər Əliyevin qənaətinə görə, "təhsil millətin gələcəyidir" və hər bir azərbaycanlı öz milli mənsəbiyyətinə görə qürur hissi keçirməli, Azərbaycan dilini, mədəniyyətini, milli-mənəvi dəyərlərini, adət-ənənələrini yaşatmalıdır.

Prezident İlham Əliyev: modernləşmə və milli dəyərlərin sintezi

Hal-hazırda İlham Əliyevin təhsil siyasətində də Heydər Əliyevin təhsil

strategiyası davam etdirilir, ali təhsilin modernləşdirilməsi, beynəlxalq integrasiya və eyni zamanda milli-mənəvi dəyərlərin qorunması daim diqqətdə saxlanılır.

Ölkəmizdə təhsil islahatları, beynəlmilləşmə siyasəti, universitet mühiti, innovasiya və elm sahəsində görülən işlər Azərbaycan ali təhsil sistemini həm qlobal, həm də milli dəyərlərə söykənən modern modelini formalaşdırmaqdadır. Prezident İlham Əliyevin BDU-nun 100 illik yubileyindəki çıxışı təhsildə dəyərlər mövzusunda diqqətə layiqdir. "Azərbaycan gəncləri vətənpərvərdir, Vətəni sevdənilir, Vətənə bağlıdır. Müəllimlər tələbələrə nöinki biliklər verməlidirlər, onları təbiiyə də etməlidirlər. Ümumiyyətlə, Azərbaycanda təbiiyə işi yeni müstəviyə qalxmaldır, biz ideoloji işə yenidən baxmalıyıq, burada zəifliklər, boşluqlar var. Bizə istəməyən qüvvələr, o cümlədən erməni lobbi qurumları tərəfindən maliyyələşən qurumlar bu boşluqlardan istifadə edirlər, xüsusilə bu gün ki, azad internet mövcuddur.

Gənclər vətənpərvər olmalıdırlar. Bu, yoxdursa, ölkəmizin gələcəyi olmayacaq. Bu olmasa, nə vaxtsa yenə də kiminsə təsiri altına düşüb yenə də müstəqillik arzuları ilə yaşayacağıq.

Ona görə gənclərdə vətənpərvərlik çox güclü olmalıdır. Gənclər milli ruhda, vətənpərvərlik ruhunda, ənənəvi dəyərlər əsasında təbiiyə almalıdırlar. Bax belə gənclər ölkəmizi gələcəyə inamla aparacaq. Hesab edirəm ki, bugünkü gənclərin mütləq əksəriyyəti bu meyarlara cavab verir - bilikli, savadlı, Vətənə bağlı, vətənpərvər və dünyaya açıq. Elə olmalıdır ki, Azərbaycanın dövlət müstəqilliyi güclənsin".

Azərbaycan Gəncləri Gününe həsr olunmuş 1 fevral 2019-cu il tarixdə respublika toplantısında çıxışında da İlham Əliyev dəyərləri bir daha önə çəkmişdi: "Əsrlər boyu bizim xalqımız başqa dövlətlərin, imperiyaların tərkibində yaşamışdır. Ancaq biz milli mənsəbiyyətimizi, adət-ənənələrimizi qorumuşuq. Nəyə görə?! Ona görə ki, biz həmişə öz dəyərlərimizə bağlı olmuşuq və bugünkü gənclər daim bu məsələyə çox böyük diqqət yetirsinlər.

Azərbaycan dəyərləri bizim üçün ən başlıca dəyərlərdir. Bizə bir xalq kimi, millət kimi qoruyan, əsrlər boyu assimilyasiyadan qoruyan möhüz bizim dəyərlərimiz, ana dilimiz, mədəniyyətimiz, ədəbiyyatımız, incəsənətimiz olubdur. Azərbaycan gəncləri mütləq milli ruhda təbiiyə almalıdırlar ki, gələcəkdə dövlət maraqlarını, xalqımızın milli maraqlarını layiqincə qoruya bilsinlər. Hesab edirəm ki, bu iki əsas amil hər bir gənc üçün çox vacibdir".

Dayəri bilikdən önə çıxaran təhsil: İlham Əliyev modelı

Mehriban Əliyeva: dəyərlərin qoruyucusu

Ailə dəyərlərini, milli-mənəvi dəyərləri və mədəniyyəti Azərbaycan xalqını qoruyan amillər kimi səciyələndirən Mehriban xanım Əliyeva mərhəməti, xeyirxahlığı, dürüstlüyü müasir cəmiyyətin dayəğı kimi qiymətləndirir, Azərbaycanın milli mədəni irsinin qorunmasına diqqətlə yanaşmağı tövsiyə edir.

Mehriban xanım Əliyevanın prezidenti olduğu Heydər Əliyev Fondu yazdığı ilk gündən qarşısına çox mühüm vəzifələr qoymuşdur. Sosial problemlərin həlli, cəmiyyətimizin ən zəif təbəqələrinə yardımına yanaşı, tarixi, mədəni, mədəni irsimizin qorunub saxlanılması, ona dərin hörmətlə yanaşma fondu istənilən sahədə böyük uğurlar əldə edib".

Gənclərin vətənpərvərlik ruhunda təbiiyə edilməsi xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Çünki sirr deyil ki, bəzi xarici dairələr gənclərimizin beynlərini zəhərləmək, onlara xalqımıza yad olan dəyərləri aşılamaq istəyirlər. Buna qətiyyətlə yol vermək olmaz. Azərbaycan gəncləri Azərbaycan dəyərləri, ənənəvi dəyərlər əsasında təbiiyə almalıdır, Vətənə bağlı olmalıdır, Azərbaycan dəyərlərini hər şeydən üstün tutmalıdır, öz tarixini, ədəbiyyatını, ana dilini mükəmməl bilməlidir, fəxr etməlidir ki, Azərbaycan vətəndaşıdır. Ona görə bu məsələyə çox böyük diqqət yetirilməlidir. Müasir, vətənpərvər və mədəni cəhətdən sağlam yeni nəsil ölkəmizin gələcəyini müəyyən edəcək. Ölkəmizin müstəqilliyi, firavanlığı onlardan asılı olacaq. Onlar milli maraqları bizim qədr, heç nəyə baxmadan müdafiə etməlidirlər. Heç bir təzyiqə, hədə-qorxuya, əsassız ittihamlara baxmayaraq, Vətən məhəbbəti və milli dəyərlər onlar üçün hər şeydən üstün olmalıdır. Amma buna nail olmaq üçün onlar milli ruhda təbiiyə almalıdırlar.

- * milli-mədəni irsimiz beynəlxalq səviyyədə tanındı;
- * mədəniyyət və təhsil layihələri genişləndirilir;
- * humanizm və sosial məsuliyyət ideyalarını təşviq edir;
- * gənclər arasında tolerantlıq və mədəni irsin dəyəri haqqında geniş maarifləndirmə həyata keçirilir.

Təhsildə dəyərlərin rolunun artırılması ilə bağlı tövsiyələrin sistemli şəkildə reallaşdırılması işinə Mikayıl Cəbbarovun təhsil naziri olduğu dövrədən başlaymışdır. O qeyd edirdi ki, təhsilin dəyərinin qaldırılması, cəmiyyətə təhsilə həm bilik, həm də dəyər və keyfiyyət baxımından düzgün münasibət qurulması əsas məsələdir. Ali təhsil sisteminə dəyərlərin əhəmiyyəti təhsilin sosial statusunun yüksəldilməsi, tədrisdə keyfiyyət və dürüstlük mədəniyyətinin gücləndirilməsi, tələbə və müəllimin mədəni-intellektual inkişafı üçün şəraitin genişləndirilməsi kimi vurğulanıdır.

Beləliklə, ali təhsildə dəyərlərin həm struktur, həm mühit, həm də idarəetmə səviyyəsində integrasiya olunmasının əhəmiyyəti aydın görünür və ali təhsil yalnız bilik verən müəssisə deyil, milli kimliyin, mədəniyyətin, vətənpərvərliyin, etik-mənəvi dəyərlərin qorunub inkişaf etdirildiyi strateji platformadır.

Aparıcı xarici universitetlərin təcrübəsi də göstərir ki, dəyərlər təhsilin ayrı-ayrı elementləri deyil - ali təhsil sisteminin struktur komponentidir. Belə universitetlərdə təhsil alan tələbələr təkcə "peşəkar bilik" deyil, həm də "əxlaqi və sosial məsuliyyət" sahibi kimi formalaşırlar. Bu da ali təhsilin dün-

yağorüşü, etik baxış, mədəni anlayış kimi funksiyalarını gücləndirir. Qeyd etmək yerinə düşər ki, belə universitetlər mövcuddur və Cənubi Koreya, Yaponiya və Sinqapur universitetləri ənənəvi dəyərlərlə yüksək texnologiyaların birləşdirilməsi nəticəsində xüsusilə böyük uğur qazanıblar.

Dəyərlərin ali təhsilə integrasiyası zəruridir və bunun əsas istiqamətləri kimi kurikulumla integrasiyanı (fənlərin məzmununda etik, sosial məsuliyyət, milli və global dəyərlərin əks olunması); universitet mühitinin mədəni-etik standartlarını; tələbələrin liderlik, vətənpərvərlik və vətəndaş məsuliyyəti kompetensiyalarının inkişafını; akademik etika və akademik dürüstlük mədəniyyətini əsas götürmək vacibdir. Beləliklə, ali təhsil dəyərləri həm bilik, həm davranış, həm şəxsiyyət formalaşması səviyyələrində ötürür.

Rəqəmsallaşma və təhsildə milli dəyərlərə yeni çağırışlar

Süni intellekt və rəqəmsallaşma ali təhsildə effektivliyi artırsa da, bu proseslər etik, sosial və mədəni suallar doğurur. Tədqiqatlar göstərir ki, süni intellektin təhsil sistemlərinə tətbiqi zamanı "mədəni dəyərlər", "ədalət", "təhsil məqsədləri" kimi məsələlər ön plana çıxır - yeni texnologiyadan istifadə təhsil prosesində yalnız effektivlik üçün deyil, dəyərlərin qorunması, fərdin inkişafı, etik-insanpərvərlik baxımından da nəzərdən keçirilməlidir.

Rəqəmsal tədris, onlayn mühit, beynəlxalq kurslar, müxtəlif mədəniyyətlərin qarışması kimi amillər milli-mənəvi dəyərlər, milli kimlik, dil, mədəniyyət kimi aspektlər üçün yeni çağırışlar yaradır. Bu halda universitetlər kurikulum, pedaqogika, metodologiya, akademik mühit və sosial fəaliyyətlərlə milli və etik dəyərlərin qorunması üçün xüsusi yanaşma hazırlamalıdır. Bu baxımdan cari ilin 15 İyununda - Milli Qurtuluş Günündə Yeni Azərbaycan Partiyasının Şuşada keçirdiyi beynəlxalq konfransda rəqəmsallaşma və süni intellektin milli dəyərlər yaratdığı çağırışların ayrıca panel səviyyəsində Azərbaycanda ilk dəfə geniş müzakirə edilməsi xüsusilə tədqirəlayıqdır.

Dəyərlər təhsilini kurikulumun ayrılmasından çəkinmə; etik, mədəni, milli identlik, vətənpərvərlik mövzularını müəssisə, seminar, debat və tələbə-ictimai layihələrində daxil etmə; onlayn təhsil və texnologiyaların etik çərçivələrini müəyyənləşdirmək kimi yanaşma həm modernləşmə, həm də dəyərlərin qorunması zərurətinə uyğun gəlir.

Rəqəmsallaşma və süni intellekt ali təhsildə dəyərlərin zəifləmə; plagiat və akademik pozuntuların artması; mil-

li kimlik üzərində informasiya təzyiqi; sosial təcrid və fərdləşmə; kütləvi informasiya manipulyasiyası kimi risklər yaradır. Bütün bunlarla yanaşı, rəqəmsallaşma və süni intellekt təhsildə misilsiz imkanlar da yaradır.

Belə ki, texnologiyalar fərdiləşdirilmiş təhsil, daha geniş informasiya əlçatanlığı, mədəniyyətin rəqəmsal qorunması və sair yollarla dəyərlərin daha yaxşı tədrisinə şərait yaradır.

Dəyərlərin təhsilə integrasiyasında mədəniyyətin rolu

Təhsil mədəniyyətin, dilin, tariximizin, ədəbiyyatımızın, milli kimliyimizin qorunması və inkişafı üçün əsas mexanizmdir. Universitetlərdə mədəni və milli dəyərlərin tədris materialına, mədəniyyət fənlərinə, milli tarixə, ədəbiyyata, dilə və mədəniyyətlərə diqqət diqqət yer verilməsi öz milli kimliklərini

- Fərqliliklərə hörmət: bütün mədəniyyətlərin fərqli fikirlərinə hörmətlə yanaşmaq;

- Cəmiyyət mənafeini düşünmək: bütün fəaliyyətini ilk növbədə cəmiyyət mənafeini düşünərək həyata keçirmək və s.

Eləcə də 14 sentyabr 2020-ci ildə UNEC əməkdaşlarının və təhsilalanlarının Etik Davranış Kodeksi qəbul olunmuşdur. Bu kodeks UNEC əməkdaşlarının əməli etməli olduğu etik dəyərləri və prinsipləri özündə birləşdirir. Kodeksin məqsədi UNEC əməkdaşlarının üzvləşdikləri etik problemlərin həllində və həmkarları, tələbələri, universitetin rəhbər işçiləri, universitetdən kənarda olan fərdlər və təşkilatlarla münasibətlərində və milli və beynəlxalq ictimaiyyətlə əlaqələrində tətbiq edəcəkləri prinsipləri müəyyənləşdirməkdir. UNEC əməkdaşları dürüstlük və məsuliyyət prinsiplərinə əsaslanaraq etik davranış standartlarına uyğun hərəkət etmək öhdəliyi daşıyırlar.

Kodeks həqiqətəxtarısında olmanın və mükəmməl olmağa əldə etmək üçün çalışmanın; etik prinsip və idealların reallaşdırılması baxımından elmi tədqiqat, öyrənmə, öyrətmə, biliyin bölüşdürülməsi, fikir bildirmə, ünsiyyəti özündə ehtiva edən akademik azadlığın qorunmasının, hamı üçün bərabər fürsət və imkanlar yaradılmasının zəruriliyini vurğulayır.

UNEC təhsilalanları universitetdə qeydiyyatdan keçdiyi andan etibarən qeyd edilən etik dəyər və prinsipləri bütün fəaliyyətlərində rəhbər tutacaqlarına söz verirlər.

UNEC-də 20-dən çox xarici ölkədən 1000-dən çox tələbə təhsil alır. Bu, tələbələr arasında mədəni müxtəlifliyə hörmət, tolerantlıq, global dünyagörüş, mədəniyyətlərəsi kommunikasiyanın inkişafı kimi dəyərlərin formalaşdırılması əsas vəzifələrdən biridir.

UNEC inklüziv təhsilə böyük önəm verir və xüsusi qayğıya ehtiyacı olan tələbələrə zəruri şərait yaradır. Bu məqsədlə 29 iyun 2015-ci ildən fəaliyyət göstərən UNEC Inklüziv Təhsil Mərkəzi ən son yanaşmaları təbliğ edir.

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti illiqliyi olan tələbələrə inkişaf resursları və imkanları, eləcə də onların təhsil prosesinə integrasiyasının təmin edilməsi ilə bağlı hüquqlarını tanıyır və əlilliyi olan tələbələr üçün maneələrin aradan qaldırılmasını və onların universitetin xidmətlərindən, proqramlarından və digər imkanlarından istifadə etməsi üçün lazımı şəraitin yaradılmasını hədəfləyir. Eləcə də "UNEC Inklüziv təhsilə dəstək" tələbə təşkilatı illiqliyi olan tələbələrə xüsusi dəstəyi ilə seçilir və onların cəmiyyətdə integrasiyası üçün həmrəylik nümayiş etdirir.

2022-ci ildən UNEC Psixoloji Xidmət Mərkəzi işə başlamışdır. Bu xidmət UNEC-də təhsilalanların akademik nailiyyətlərini artırılması, universitetdə tələbəlik və sağlamlıq mühitini yaradılması, əməkdaş və təhsilalanların mədəni-psixoloji sağlamlığını dəstəkləmək məqsədilə fəaliyyət göstərir. Mərkəz təhsilalanlara və əməkdaşlara ödənişsiz, məxfilik və könüllülük əsasında ilk müayinə və diaqnoza uyğun sonrakı məsləhət (dəstək) prosesini həyata keçirir.

UNEC-in elm mərkəzləri, tələbə təşkilatları, mədəniyyət klubları milli kimlik, Azərbaycan mədəniyyəti, mədəni diplomatiya və dəyərlər mövzularında layihələr həyata keçirir. Bu baxımdan "Cross Cultural Club" və "UNEC Türk Dünyası Gənclər Təşkilatı" kimi tələbə təşkilatlarının rolunu qeyd etmək yerinə düşər.

Beləliklə, təhsil cəmiyyətin dəyərlər sisteminin formalaşması üçün ən mühüm platformadır. Azərbaycan modeli bu sahədə həm milli-mədəni irsi, həm də innovativ, global dəyərləri özündə birləşdirən balanslı yanaşma qədimdir. Heydər Əliyev siyasətinin əsasını təşkil edən təhsil-mədəniyyət-milli dəyərlər strategiyası bu gün Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə inkişaf etdirilir. UNEC bu strategiyanın uğurlu icrasını təmin etmək üçün əzməli çalışır. Çünki qeyd edildiyi kimi, dəyərlərin təhsilə integrasiyası gələcəyin daha təhsilli, daha məsuliyyətli, daha mədəni, daha innovativ, daha vətənpərvər gənclərinin yetişdirilməsinə xidmət edir. UNEC bu istiqamətdə yorulmaz fəaliyyətini davam etdirəcək.

Ədalət MURADOV,
UNEC-in rektoru,
professor

